

Trgovačko središte u Bostonu. Projektilni arhitekti: PIETRO BELLUSCHI, WALTER L. BOGNER, CARL KOCH i drugovi, HUGH STUBBINS; suradnici arhitekti: J. BODMAN FLETCHER, NORMAN C. FLETCHER, WALTER GROPIUS, JOHN C. HARKNESS, SARAH HARKNESS, ROBERT S. Mc MILLAN, LOUIS A. Mc MILLEN i BENJAMIN THOMPSON

WALTER GROPIUS

O »INTERNACIONALNOM STILU«

Kada sam bio dijete, neko me je upitao, koja mi je boja najmilija. Još dugo poslije toga rugali su se mojem odgovoru, koji sam nakon kratkog razmišljanja dao: »Bunt ist meine Lieblingsfarbe«, to jest: Sareno je moja najmilija boja. Silovita želja da uključim svaku vitalnu komponentu života, umjesto da isključim jedan dio za ljubav nekog odviše dogmatskog stava, karakterizira čitavu moju egzistenciju. Stoga gledam s mnogo gadenja na žučljive polemike, koje se u posljednje vrijeme vode među predstavnicima različitih škola moderne arhitekture. Pazite, ove polemike obično nisu pokrenuli sami umjetnici, već samozvani kritičari ili zlonamjerni, koji, da bi poduprli svoje estetske ili političke teorije, kaljaju rad stvaralaca, hvatajući i iskrivljujući neke njihove izjave, ne shvativši osnovu i okolnosti u kojima su nastale.

Utvrдио sam tokom svog života, da riječi, a još više teorije nepotvrđene iskustvom mogu biti daleko opasne od djela. Kada sam stigao u ovu zemlju, radovao sam se sklonosti Amerikanaca, da odmah preokupiraju svaku novu ideju, umjesto da je umanjaju pretjeranim i preuranjenim debatama; taj rdavi običaj u Evropi osuđuje mnoge napore. Ova vrlina ne smije se izgubiti u besplodnim teoretiziranjima, u brbljavim kontraverzijama u času kada treba da pokažemo svu našu radnu snagu i originalnost u nastojanju, da podržimo ak-

tivnim i efektnim kreativne impulse protiv smrtonosnog djelovanja mašinarizacije ili preorganizacije, koje prijete našem društvu.

Razumije se, sam taj položaj, koji nemiran duh traženja treba da zauzme kad odstupi od već utabanog puta izlaže ga napadima sa svih strana. U mom životu bio sam optuživan od nacista, da sam crveni, od drugih, da sam tipični eksponent kapitalističkog društva, od nekih Amerikanaca da sam stranac, koji ne poznaje način demokratskog života. Sve ove etikete prikačene jednoj te istoj osobi pokazuju kakvu zbrku u našem vremenu prouzrokuje individualnu, koji je nastojao da formira sebi lično mišljenje.

Sinteza se, po mom mišljenju, osniva na ravnosti dviju manifestacija međusobno protivurijednih. S jedne strane potrebna je različitost duhova, kao rezultat intenzivnih individualnih aktivnosti; s druge strane potreban je jedan zajednički nazivnik, koji proizlazi iz akumuliranog iskustva generacija, koje su postepeno izdvojili esencijalno i tipično, odbacivši sve samovoljno. Koliko god ove dvije manifestacije mogu da izgledaju jedna s drugom inkompatibilne, vjerujem, da se one trebaju i mogu stopiti, ako se hoće izbjeći opasnost, da završimo kao mehanički roboti.

Svi mi individualno treba da u svom životu izoštavam ovaj smisao ravnoteže i osjećaj za nju. Na primjer, kada

pomoću kojih se može dati arhitektonske izraze lično i regionalno različite. Konstruktivni elementi gotskog perioda: svodovi, lukovi itd. jednako su tako postali zajedničko, internacionalno iskustvo; a ipak kolike li goleme lične i regionalne raznolikosti arhitektonskog izraza nalazimo u raznim krajevima Evrope!

Kada sam 1937. došao da predajem na Harvard School of Design, Američki Savez arhitekata u New Yorku zamolio me, da im izložim, koje su moje intencije. Rekoh: »Ne kanim uvoditi ono što se kaže neki »moderan stil« već stvoren od Evrope, nego prije svega metod traženja, koji bi omogućio da se problemima pristupa prema svojim svojstvenim uvjetima. Hoću da mladi ljudi duboko shvate, kako su mogućnosti stvaranja u arhitekturi neiscrpane.« Na onima, koji su slijedili moj rad je da kažu, da li sam ostao vjeran ovim propozicijama.

Naš odgoj je velikim dijelom bio temeljen na normativnom estetskom mentalitetu, prije nego na mentalitetu, koji postavlja sebi problem kreativnosti, a takve norme ne uče nas da razlikujemo još žive od već iscrpljenih tradicija. Jasno, da se točna distinkcija valera može razviti samo kroz konstantan odgoj u pravcu traženja i kulturnog progressa; i u tom smislu jedan od najvažnijih zadataka nas arhitekata je taj, da fiksiramo i preciziramo realne i nove vrednote i da ih izdvojimo iz blata prolazne mode; i treće, kod toga treba imati na umu da proces masovne produkcije, kao ovaj u toku, koji istom treba da u samom sebi otkrije duboke

razloge svog odvijanja, ne može stvoriti nužno takav progres rasuđivanja.

U ovoj širokoj proizvodnji i s ovim gotovo neograničenim izvorom dobara, svakovrsnih uzoraka, kulturni nivo može da proistekne iz savjesnog ograničavanja na esencijalno i tipično. Takvo ograničenje je daleko od toga, da bi se svodilo na sivu jednoobraznost, ono može mnogima pružiti mogućnost, da svojim ličnim varijacijama prido nesu općoj temi. Suprotnosti individualne raznovrsnosti i zajedničkog nazivnika moći će još jednom biti izmirene.

Ovo me nagoni da objasnim jednu stvar, za koju mnogi misle, da je bila opsjesija čitavog mog života: koncept zajedničkog rada, kolaboracija. Ja nalazim u radu dobrovoljne suradnje dvostruku garanciju: ona štiti ličnost u njenoj borbi od opasnosti, da se pretvori u običan broj; i razvija zajednički (opći) izraz, umjesto ekscesa pretenzionih individualizama.

I na kraju, zabavit će vas da čujete jednu malu prepirku, koju sam nedavno o tome imao s Frank Lloyd Wrightom. Obojica smo bili u gradu Meksiku kao gosti meksikanske vlade. Jedne večeri bili smo u kući nekog meksikanskog arhitekta i ja sam otpočeo diskusiju baš na temu mogućnosti kooperativnog rada. Kad sam završio svoju argumentaciju, Wright se okrene prema meni i upita: »Ali, Waltere, ako hoćeš da napraviš dijete, ne ćeš, valda, da tražiš pomoć od nekog susjeda?« Odgovorih: »Jasno da hoću, ako je moj susjed neka lijepa žena!«

Preveo: M. L.

Sveučilišni centar, Harvard. Projektanti: WALTER GROPIUS, NORMAN FLETCHER, ROBERT Mc MILLAN, BENJAMIN THOMPSON, LOUIS Mc MILLEN, BROWN, LAW FORD i FOREES, MAURICE A. REIDY i CHARLES T. MAIN

